

Gemeenschapsonderwijs

SECUNDAIR ONDERWIJS

Onderwijsvorm: **A-stroom**

Graad: **Eerste graad**

Leerjaar: **Tweede leerjaar**

BASISOPTIE

Basisoptie: **ARTISTIEKE VORMING**

Vak(ken): **KV Beeldende vorming 2 Lt/w**

Vakkencode: **KU-g**

Leerplannummer: **2001/004**
(vervangt 99047)

INHOUDSTAFEL

Visie.....	2
Beginsituatie.....	2
Algemene Doelstellingen	2
Leerplandoelstellingen en leerinhouden.....	3
Minimale Uitrusting	10
Pedagogisch-didactische wenken en didactische middelen.....	11
Evaluatie	14
Bibliografie.....	15

VISIE

Met het oog op een eventuele onderwijsvorm KSO in de 2de graad zal deze optie via het vakkengebied beeldende kunsten een verruimende kennismaking zijn en tevens een toets naar aanleg en motivatie van de leerlingen .

SPECIFIEKE BEGINSITUATIE

De leerlingen hebben in het eerste jaar van de eerste graad via de eindtermen van het vak artistieke opvoeding of plastische opvoeding en/of muzikale opvoeding reeds een zeker inzicht verworven in waarnemen, vormgeven en verwoorden . Zij kunnen op eenvoudige wijze en onder begeleiding hun visuele belevenis omzetten in beeldende creaties. Aangezien de eindtermen in hun geheel nog niet zijn behandeld is een goede coördinatie met de leerkracht plastische opvoeding noodzakelijk.

DOELSTELLINGEN

Algemene Doelstellingen

De leerlingen:

- ontwikkelen hun visuele waarneming en ruimtelijk inzicht en kunnen dit in verschillende technieken en onder begeleiding weergeven;
- kunnen beeldend werk naar inhoud en vorm toelichten;
- kunnen informatie plastisch weergeven.

LEERPLANDOELSTELLINGEN EN LEERINHOUDEN

VAK BEELDENDE VORMING(2 uur)

Vak beeldende vorming en praktijkoefeningen beeldende vorming

Deze twee vakonderdelen worden als een geheel gerubriceerd omdat het risico bestaat dat anders de gemeenschappelijke doelstellingen worden verwaarloosd.

De leerlingen:

- kunnen onder begeleiding tot een persoonlijke expressieve weergave komen waarbij de beeldaspecten en de technische materialen op verantwoorde wijze worden geïntegreerd.

KENNIS

De leerlingen kennen de beeldende middelen vorm, kleur en compositie.

VORM

- Zij kennen het verschijnsel perspectief;
- Zij weten dat licht en kleur de vorm beïnvloeden;
- Zij kennen het verschil tussen twee- en drie –dimensies;
- Zij kunnen vormanalogie en vormcontrast herkennen en gebruiken.

KLEUR

- Zij kennen de kleurindeling volgens onze kleurperceptie, en kunnen ze toepassen.

COMPOSITIE

Zij weten wat plastisch-compositorische begrippen zijn en kunnen ze toepassen onder begeleiding

BEGRIJ

De leerlingen verwerven inzicht in de begrippen

- richting
- ruimte
- vormen en vervormen
- kleurperceptie
- kleurindeling
- kleurdimensie
- kleurfunctie
- kleurcontrast
- compositorisch ordenen
- beeldende technieken

TOEPASSING-SYNTHESE

De leerlingen kunnen:

- met potloden en verschillende soorten pennen lichtgradaties weergeven;
- met plakkaatverf egaal dekkend schilderen;
- met aquarel transparant schilderen;
- met kleurpotloden glacistechniek toepassen;
- met breekmes en schaar correct werken;
- een ritmische en evenwichtige compositie uitwerken met eenvoudige middelen;
- met drie oogbinairen de kleurencirkel samenstellen;
- het verschil kennen tussen additief en subtractief kleuren mengen en weergeven;
- het waargenomene weergeven;
- de weergegeven waarneming in een eigen vormtaal omzetten, door gebruik te maken van plastische begrippen;
- kleur op impressieve, expressieve en symbolische wijze toepassen.

UITBREIDINGSDOELSTELLINGEN

De leerlingen kunnen

onder begeleiding zowel twee- als driedimensionaal werk uitvoeren waarin doelgericht vormsoorten, vormrelaties, vormvariaties, vormconcepten en vormfuncties worden benadrukt.

Deze creaties vinden hun ontstaan op basis van studies naar waarneming.

ANALYSE

De leerlingen kunnen

- technische moeilijkheden van beeldende technieken gericht onderzoeken;
- diverse composities kunnen analyseren en vergelijken;
- op verantwoorde wijze technieken en materialen in hun eigen werk integreren.

WAARDEBEPALING

De leerlingen beoordelen

- hun eigen werk naar vorm en inhoud;
- beeldende creaties uit verschillende culturen;
- geven een eigen mening over de doelgerichtheid van diverse beeldcreaties.

LEERINHOUD

De leerplandoelstellingen moeten worden bereikt door het uitvoeren van opdrachten waarin de leerinhouden op een gestructureerde wijze zijn opgenomen. Hiervoor komen volgende deelvakken in aanmerking:

Waarnemingstekenen: naar document, naar objecten

- techniek verwervend tekenen
- als eigen beeldend werk.

Schetsen

- om informatie vast te leggen
- als dril om eigen tekentaal te ontwikkelen
- om tot eigen expressief werk te komen.

Waarnemingsschilderen

- techniek verwervend schilderen
- als eigen beeldend werk.

Vormen en vervormen (decoratieve toepassingen), twee- en driedimensionaal

- als verkenning van de beeldende technieken
- om inzicht te verwerven in functioneel beeldend creëren.

In deze deelvakken wordt een keuze gemaakt uit de hierbij vermelde inhouden en technieken:

Waarnemen

- spoor - punt – lijn
- vlak – vorm
- licht en kleur
- ruimte
- perspectief

Vormsoorten vormrelaties, vormvariëaties, vormconcepten en vormfuncties

- vertikaal, horizontaal, schuin
- achter, voor, tussen
- overlappen
- vertakken
- hol, vol
- stapelen
- strooien

- ordenen
- rasteren
- regelmatig, onregelmatig
- symmetrie, asymmetrie
- positief, negatief
- stileren
- vervoegen
- vergroten, verkleinen
- anamorfie
- stroboscopie
- splijten, verschuiven
- vormanalogie

Kleur

- Kleurwaarneming
- Kleurvorming
- basisindeling: subtractief, additief, partitief
- kleurtoon of soort
- helderheid of lichtheid
- verzadiging
- kleur als expressie, symbool, signaal
- complementaire kleur
- simultaancontrast
- psychologische kleurcontrasten
  - warm-koud
  - actief-passief
  - uitbundig-ingetogen
  - krachtig-zwak

Compositie

- spreiding
- concentratie
- gradatie
- saturatie
- statisch
- dynamisch
- ritmisch
- contrast
  - evenwicht
  - stabiel
  - labiel
  - symmetrie
  - asymmetrie

Beeldende technieken

- potlood
- kleurpotlood
- profileerpen
- waskrijt
- plakkaatverf
- houtskool
- ecoline
- viltstift
- snijden en scheuren
- sjabloneren
- ritsen en vouwen
- collage, montage, assemblage
- reproductie
- boetseren

PRAKTISCHE OEFENINGEN BEELDENE VORMING

De meer theoretische en onderzoekende benaderingen van leerinhouden in het vak beeldende vorming vinden hun toepassingen in praktische oefeningen beeldende vorming.

De behandelde onderwerpen en lesinhouden sluiten zoveel mogelijk aan bij het vak kunstinitiatie en bij de leefwereld van de leerlingen en/of de actualiteit. Beeldende technieken worden progressief en afwisselend aangebracht.

Voorbeelden.

- *Na een bezoek aan een tentoonstelling met een daarbij aansluitend pedagogisch project, een eigen werk realiseren waarvan identieke plastische eigenschappen inzichtelijk worden verwerkt.*
- *Door studie van enkele Egyptische sculpturen inzicht verwerven in driedimensionale vormgeving*
  - door wegnemen: directe methode (beeldhouwen, kappen)*
  - door indirecte methode (boetseren)*
- *Deze inzichten omzetten in eigen werk*
  - snijden en steken in was of zeep*
  - boetseren*
- *Psychologisch onderzoek van kunstwerken door studie van werken van:*
  - Egon Schiele*
  - Emil Nolde*
  - Edvard Munch*

- *Chaïm Soutine*
- *Constant Permeke*
- *enz...*
- *Inzicht verwerven dat vorm en kleur, los van reële waarneming de expressiekracht van een kunstwerk kan versterken.*
- *Dit inzicht verwerken in eigen creaties.*

De in cursief gedrukte toevoegingen bij de leerinhouden zijn niet limitatief maar zijn voorbeelden die een openheid moeten creëren naar een breder toepassingsveld binnen de specificiteit van de studierichting.

MINIMALE MATERIËLE VEREISTEN

- ruim, licht lokaal met mogelijkheid tot verduisteren
- stromend water met aangepaste wasbak
- bord, gedeeltelijk geruit met een wit gedeelte voor projectie
- prikboarden en magneetboarden aan de wanden
- tekentafels met kunststofblad, aangepaste stoelen
- kasten met schuiflade, geschikt voor papier 0,90 x 1,20
- schildersezels of verstelbare tafels
- afsluitbare opbergkasten
- papiersnijmachine, snijlengte 90 cm
- linopers
- verstelbare spotlamp
- kleibak
- snijlatten, snijmessen, kunststofpieten
- bordpasser, lat, tekendriehoeken
- grote afvalbak
- audiovisuele middelen
  - projectietoestel
  - retroprojector
  - TV met video
  - Episcoop
  - cassettespeler

PEDAGOGISCH-DIDACTISCHE WENKEN EN DIDACTISCHE MIDDELEN

METHODOLOGISCHE WENKEN

Alle aspecten van het vakgebied moeten aan bod komen in geen geval mag aan een of andere vorm van pre-specialisatie worden gedaan. Er moet een sterke coördinatie tussen de vakken en de deelvakken bestaan. De lesthema's zullen zoveel mogelijk parallel in de drie vakken behandeld worden, echter telkens binnen de eigenheid van eik vak.

We kunnen prioritair stellen dat één leerkracht voor de drie vakonderdelen de grootste garantie biedt voor een adequate uitwerking van de leerplandoelstellingen.

Indien aan deze voorwaarden niet kan worden voldaan is een intensieve coördinatie noodzakelijk. Er moeten duidelijke afspraken gemaakt worden om overlappingsen te voorkomen en er moet degelijk gecoördineerd worden wanneer verschillende leerkrachten de verschillende vakken onder hun bevoegdheid hebben.

Het is evident dat doelstellingen in elke les geformuleerd worden. Er zal veel aandacht besteed worden aan de attitudevorming zowel algemeen als specifiek voor de artistieke vakken.

Thuis kunnen vaardigheidsoefeningen worden gemaakt die klassikaal verbeterd worden en op basis van de gemaakte opmerkingen moet er een positieve evolutie merkbaar zijn. Evaluatie en opvolging zijn hierbij uiterst belangrijk.

Didactische werkvormen

- leergesprekken
- waarneming
- gerichte illustratie (geen overdaad)
- vergelijkingen
- ontleding
- bij tentoonstelling bezoek rekening houden met de museumdidactiek
- zoveel mogelijk thematisch
- observatieopdrachten
- experimenten
- lectuur
- gericht illustratiemateriaal

Voor de leraar is het leerplan de leidraad. In zijn jaarplanning zet hij uiteen hoe hij de leerstof van het hele leerplan over het hele schooljaar zal verdelen en op het vorderingsschema (zelfde document) duidt hij telkens aan hoe zijn jaarplan is afgewerkt. Leerplandoelstellingen worden gerealiseerd door op een gestructureerde wijze gebruik te maken van leerinhouden.

De leerkracht zal de leerstof van het leerplan zodanig spreiden over zijn jaarplanning dat ongeveer 1/6 van de beschikbare lestijden overblijft voor eigen vakgebonden inbreng. Ook deze activiteiten vult hij achteraf in als behandelde leerstof. In zijn lesvoorbereiding noteert hij welke zijn doelstelling(en) is (zijn).

Tijdsinvestering

De tijd om dit leerplan te realiseren werd berekend op 25 lesweken. Hierin is ook ruimte voor de persoonlijke inbreng van de leerkracht en de mogelijkheid om deel te nemen aan projecten.

ADMINISTRATIEVE WENKEN

Mappen met tekeningen, schetsen, opdrachten, geschreven nota's en documentatie moeten in redelijke mate beschikbaar zijn.

De agenda's van de leerlingen worden bij voorkeur ingevuld voor de dag dat de les wordt gegeven.

Zijn eigen agenda vermeldt bij voorkeur de les die hij op die dag geeft .(conform het jaarvorderingsplan).

De leraar houdt een evaluatieschrift bij, waarin hij de vorderingen van zijn leerlingen noteert, hun tekorten en eventuele remediering.

Bij betwistingen over beoordeling of sanctionering van een leerling (en niet alleen dan) kan hij steeds een beroep doen op de administratieve documenten die hij heeft bijgehouden of laten bijhouden:

- zijn agenda en die van de leerling;
- de verbeterde opdrachten (en toetsen);
- kaften met voorstudies en documentatie;
- examenopdrachten;
- schriftelijke remediëringen en verwittigingen.

Bij inspectie of begeleiding zal de leraar spontaan de lesdocumenten voorleggen. De leerkracht zal regelmatig bij wijze van steekproef de agenda's en de mappen van de leerlingen controleren.

Audiovisueel materiaal is bij een vak als plastische opvoeding een noodzaak. De lesonderwerpen zullen zoveel mogelijk bij de actualiteit aansluiten. De leerkracht zal de leerlingen aansporen om eigen kritische en creatieve oplossingen te zoeken.

METHODE ONDERWIJS

Aangezien er in de plastische opvoeding met een open leerplan wordt gewerkt kan er geen probleem zijn om ervaringsgericht aan projecten deel te nemen. Het zelfde jaarplan, zoals in dit leerplan is afgebeeld, kan best worden gebruikt om leerinhouden in op te nemen en zo de eindtermen te realiseren.

EVALUATIE

Dagelijks werk

Er wordt aangeraden een evaluatie te geven voor diverse aspecten die in een bepaalde oefening voorkomen, zoals: kleurweergave, vorm, compositie, zorg en afwerking.

Vanzelfsprekend moet ook rekening gehouden worden met attitudes, het inzicht in de opgave en de algemene werkhouding. Het is de bedoeling, een volledig beeld te geven over de prestaties van de leerling op basis van zijn mogelijkheden. Het kan daarom nuttig zijn om PMS-informatie op te nemen in de evaluatie.

Examens

Dit zijn opdrachten met toepassingen van behandelde technieken en aangeleerde begrippen. Zoals voorzien in het vademecum secundair onderwijs, zullen de leerlingen ook bij de praktische proeven een geschreven document afgeven, dat uitleg verstrekt bij de concrete uitwerking van de opdracht. Op dat document zal de leraar de gemaakte opmerkingen kort noteren, alsook de toegekende evaluatie.

BIBLIOGRAFIE

Tijdschriften

PALEIS VOOR SCHONE KUNSTEN, *Kunst & Cultuur*, Koningstr. 10, 1000 Brussel;
Openbaar Kunstbezit in Vlaanderen, *Kasteelstraat 97, 8700 Tielt*;
Kunstbeeld, tijdschrift voor beeldende kunst, *Joh. Verhuiststr. 101, 1071 MX Amsterdam*;
Metropolis M, tijdschrift voor hedendaagse kunst, *Postbus 19263, 3501 DG Utrecht*;
Vernissage, Nederlands-Vlaams Kunstmagazine, Keizersgracht 520, Amsterdam;
Vitrine, tijdschrift Openbaar Kunstbezit, Postbus 30446, 2500 GK Den Haag;
De Facto, tijdschrift voor Kunstgeschiedenis en Archeologie, J.W. Wilsonstraat 80, 1000 Brussel;
De Vrienden van de Koninklijke Musea voor Schone Kunsten van België, Regentschapstraat 1b, 1000 Brussel;
Beaux Arts, Le magazine de l'actualité, Tour Montparnasse 33, Av. du Maine 75755 Paris ;
Musé Art, Le Magazine des expositions et du voyages culturel, Rue Gallieni 159, 92100 Bologne ;
Connaissance des Arts, Société Française de Promotion Artistique, Rue de ponthien 25, 75008 Paris ;
Tableau, Tijdschrift voor beeldende kunst en antiek, Grote Haven 1, 2851 BM Haastrecht
Arts, Actualités magazine, Rue Villeneuve 21, 92110 Clichy;
Le Journal des Arts, Av. Villemain 23, 75014 Paris;
Artpress, Rue Saint Simon 2, 75007 Paris ;
L'Oeil, Magazine International d'art, Rue Guichard 10, 75116 Paris ;
Universe des Arts, Magazine de l'information artistique, Av. René Coty 14, 75014 Paris;
J.P. CONTRE, AAA, *Arts Antiques Auctions*, Bd. E. Machtens 79, 1080 Brussel;
Flash Art, Via Carto Farini 68, 20159 Milano;
Modern Painters, Central Books, 99 Wallis Road, London E 95 LN;
Ra, The Royal Academy Magazine, Telephone 01711 43gf7438 London;
Art in America, P.O. Box 10902, Des Moines, Iowa 50340 ;
Art - Das Kunstmagazin, Am Baumwall 11, 20459 Hamburg;
LOTTE VANDEWEERDT, *Dada, Kunsttijdschrift voor kinderen*, Anjelierstraat 77, 9000 Gent.

Boeken

FRANS GERRITSEN, *Het Fenomeen Kleur*, Catecleer: De bilt, ISBN 90/21113/0055/9;
Kleur, Zomer + Keunig, 2de druk, ISBN 90/210/3930/3;
Blauw met geel is geen groen, Catecleer, ISBN 90/913/0500/3;
JOHNES ITTEN, *Kunst en kleur*, Catecleer;
Kleurenleer, Catecleer, ISBN 9012131005214;
Beeldende kunst in vorm en inhoud;
M.DEJONCKHEERE (1988), *Zien, Denken, Doen*, J. Van In- Lier, ISBN 90/306/1599/0;
M. DE JONCKHEERE, *Het woord scheidt Beelden - Het beeld doet spreken*, J. Van IN-Lier, ISBN 90/306/1717/9;
ANTHEA PAPPIN, HELEN WILLIAMS, *Kijken is de Kunst*, Casterman, ISBN 90/303/1710/8;
COLETTE SOUILLARD, *Kunst in België*, Lanno, ISBN 90/209/1381/6;
Catecleer Kleurengids I en II, Catecleer/Westland;
AFFRED HICHETIER, *Het Kleuren ABC*, Catecleer;
RENÉ SMEETS, *Ornament, symbool en teken*, Taschen Verlag, Keulen;

Esthetica - Beeld, Muziek en Film, Den Gulden Engel, Vrijheidsstraat 33, 2000 Antwerpen;

IAN SIMPSON, *Praktische Tekenenencyclopedie*, Gaade uitgevers, Veenendaal;

BRIAN BAGNALL, *Tekenen en Schilderen*, Canteleer, b.v. De Bilt, ISBN 90/213/0371/X;

A. VAN WIEMEERSCH, *Internationaal Lexicon van de Moderne Kunst*, Kunstforum;

DRS. NATACHA BÄR, *Kunst na '45*, Canteleer, b.v. De Bilt, ISBN 90/213/0875/4;

IMGO F. WATHEN, *Pablo Picasso*, Taschen Verlag Keulen;

CONROY MADDOX, *Salvador Dali*, Taschen Verlag Keulen;

H. DÜCHTING, *Cézanne*, Taschen Verlag Keulen;

DIETMAR ELGER, *Expressionisme*, Taschen Verlag Keulen;

L. VAN DEN BROECK, S. DEBERSAQUES R., GIEVERS, *'n Kijk op Kunst*, Standaard Educatieve Uitgeverij;

EGMOND EN DE POEL, *Kunstbeschouwing (+ werkboek)*, Wolters-Noordhoff;

H. VAN RHEEDEN, P. HOONHAUT, M. KONIJN, R. LAMBERS, *Kunst in Zicht*, Wolters-Noordhoff;

L. VAN DEN AKKER, *Kunsthistorisch Overzicht, (a) Klassieke oudheid tot de 19^e eeuw, (b) 19de eeuw en 20ste eeuw*, Wolters-Noordhoff;

Van Altamira tot Heden, Canteleer Hobbywijzers, Nederlandse Boekhandel, ISBN 90/289/9533/2;

Vrolijke vouwsels van papier;

Speelse eierdozen;

Ruimtelijk papierplezier;

Creaties van zilverfolie;

GOTTLIEB LEINZ, *Moderne Kunst Zien en Begrijpen*, Trendboek.